

Çatışma ve Cezasızlık Ortamında Çocuk Olmak

Gulan Önkol

Şîrê Qehrê: Çocuklar
Kahrın Sütünü İçmeye
Devam Ediyor

Çiğdem Ertak

Bosna'dan Rojava'ya Çatışma
Çözüm Deneyimlerinde Çocuk

Sevinç Koçak

Çocuk İstismarı Artışının
Anatomisi

DEM Çocuk Komisyonu

"Çatışma Çözümü
Süreçlerinde Çocuk"
Konferansı Sonuç Bildirgesi

Necla Korkmaz

Bariş ve Demokratik
Toplumda Çocuk

Evindar Dülek

Çiçekli Elbise

İÇİNDEKİLER

1

**Şîrê Qehrê: Çocuklar Kahrın Sütünü İçmeye
Devam Ediyor**
Gulan Önkol

6

**Bosna'dan Rojava'ya Çatışma Çözüm Deneyimlerinde
Çocuk**
Çiğdem Ertak

12

Çocuk İstismarı Artışının Anatomisi
Sevinç Koçak

17

**Barışı ve Demokratik Toplum Çocuklarla Birlikte
İnşa Edeceğiz!**
DEM Parti Çocuk Komisyonu

21

Barış ve Demokratik Toplumda Çocuk
Necla Korkmaz

24

Çiçekli Elbise
Evindar Dülek

Şîrê Qehrê: Çocuklar Kahrın Sütünü İçmeye Devam Ediyor

Gulan Önkol-27 Temmuz 2025

“Çiçek, Nihat’ın ölümünden bir süre sonra doğdu. O biraz zayıftır, zarif bir vücudu var. Akralar hep derdi: ‘O şîrê qehrê (kahrın sütünü) içmiş.’”

Silopi’de katledilen Nihat Kazanhan’ın annesinin ağzından dökülen bu söz, kişisel bir yastan öte, bu coğrafyada çocuk olmanın anlamını özetleyen bir toplumsal hafızadır. “Kahrın sütüyle” büyüyen çocuklar, yalnızca annelerinin acısını değil, Kürdistan’da yıllardır yürütülen yok saymanın, adaletsizliğin, yaşam hakkı gaspının izlerini taşımaya devam ediyor. 12 yaşında sokakta oyun oynarken polis kurşunuyla vurularak öldürüldü Nihat. Olay açıkça kayıt altındaydı ancak yargı süreci bir kez daha adaleti değil, devletin cezasızlık politikasını korudu; olayın failine indirime gidildi.

Ancak Nihat yalnız değildi. Rozerîn Çukur, Ceylan Önkol, Cemile Çağırğa, Uğur Kaymaz, Berkin Elvan, Medeni Yıldırım... Her biri faili korunan, delilleri görmezden gelinen, davaları sürüncemeye bırakılan çocuklardı. Her biri devletin dokunulmaz kalkanyla örtülmüş ölümlerdi. Çocuklara yönelen bu sistematik şiddet karşısında cezasızlık, yalnızca adaletin yokluğu değil, bir tür devlet politikasına dönüşmüş durumdadır. Failin kamu

görevlisi olduğu her vakada ya soruşturma izni verilmedi ya dosyalar takipsizlikle kapatıldı ya da göstermelik cezalarla geçiştirildi. Devletin elindeki silah, hukukun gözünde çoğu zaman masum kaldı.

2000’li yıllardan itibaren Türkiye’de çatışmalı bölgelerde yaşayan çocuklar, çok boyutlu ve ağır hak ihlalleriyle karşı karşıya kaldı. Özellikle yaşam hakkı, bu dönemde en sık ve en vahim şekilde ihlal edilen temel hakların başında gelmektedir. Evlerine düşen mermiler, oyun oynadıkları alanlarda patlayan mayınlar ya da zırhlı araçların çarpması sonucu birçok çocuk hayatını yitirdi. Bir çocuğun oyun alanında ölmesi, yalnızca ailesini değil, toplumun bütün vicdanını derinden yaralayan bir travmadır.

Özellikle 2006 yılında dönemin yetkililerinin kullandığı “çocuk da olsa gereği yapılır” ifadesi, devletin çocuklara yönelik yaklaşımında bir kırılma anıydı. Bu söylem, güvenlik politikalarının çocukları da hedef aldığı yeni bir dönemin kapısını araladı. 2015 sonrası kent merkezlerinde yoğunlaşan çatışmalarda çocuklar yalnızca şiddetin mağduru olmakla kalmadı; aynı zamanda hayatta kalmalarına rağmen gözaltına alındılar, tutuklandılar ve kriminalize edildiler.

Eğitim hakkı da bu süreçte ağır bir darbe aldı. Özellikle Sur ilçesinde bulunan okullar uzun süre kapalı kaldı. Çocuklar, psikolojik destekten mahrum bir şekilde evlerinden uzak bölgelere taşınarak eğitimlerini sürdürmek zorunda kaldı. Bu durum yalnızca eğitimin aksamasına değil, çocukların sosyal bağlarının kopmasına ve yas sürecini sağlıklı bir şekilde yaşayamamalarına da neden oldu.

Sağlık hakkı da benzer şekilde ihlal edildi. Zorunlu göç eden ailelerin yerleştirildikleri bölgelerde temel sağlık hizmetlerine ulaşmakta yaşadıkları zorluklar, çocukların bedensel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkiledi. Birçok bölgede oyun alanları, patlayıcı maddeler, savaş artıkları ya da mayınlar nedeniyle çocuklar için hayati tehlike taşıyan yerlere dönüştü. Bu tehlikelerin yol açtığı can kayıplarının en çarpıcı örneklerinden biri Ceylan Önkol’un trajik ölümüdür.

Bu hak ihlallerini yalnızca bireysel olaylar olarak değil, sistematik bir politikanın ürünü olarak değerlendirmek gerekir. Hak kaybı yaşatılan çocuklar aynı zamanda görmezden gelinen bir adaletsizlik düzeninin tanıklarıdır. Bu ihlallerin çocukların bugünkü hayatları kadar gelecekteki gelişimlerine de derin etkiler bıraktığı açıktır. Güvenli yaşam alanlarına erişememeleri, oyun ve eğitim haklarının ellerinden alınması, onları sadece mağdur değil, hakikatin üzeri örtölmüş bir adalet sisteminin sessiz taşıyıcıları hâline getirmektedir.

Hafıza Merkezi'nin 2022 yılında yayımlanan Kürt illerinde Çocukların Yaşam Hakkı İhlalleri'ne yönelik "Ölmeselerdi Arkadaşımız Olacaktı" adlı raporu, Kürdistan'da çocukların doğrudan ya da dolaylı biçimde maruz kaldığı yaşam hakkı ihlallerine odaklanmaktadır. Çatışma, savaş artıkları ve kamu gücünün kullanımı nedeniyle bu 20 yıllık süreçte en az 385 çocuğun öldürüldüğü, 850 çocuğun yaralandığı belirtilmiştir. Veriler yalnızca belgelenmiş vakaları kapsamakta; gerçek sayıların daha yüksek olma ihtimali de dile getirilmiştir. 2000–2005 yılları: OHAL sonrası kırsalda yoğun mayın ve patlayıcı kaynaklı ölümler, 2006–2009 yılları: Şehir merkezlerinde, toplumsal olaylar sırasında ve zırhlı araç çarpmaları sonucu çocuk ölümleri, 2010–2014 yılları: Çözüm süreci döneminde dahi Roboski Katliamı gibi olaylardaki çocuk ölümleri, 2015–2016 yılları: Cizre örneğinde olduğu gibi, kent içi silahlı operasyonlarda çocuklar doğrudan hedef alınmıştır. Bu dönemde 136 çocuğun öldüğü, 199'unun yaralandığı, 2017–2020 yılları: Zırhlı araç vakaları ve sınır ötesi operasyonlarla bağlantılı çocuk ölümlerinin olduğu belirtilmiştir.

Rapor, çocukların yaşam hakkının sistematik biçimde ihlal edildiğini ve bu ihlallerin büyük ölçüde cezasız kaldığını ortaya koymaktadır. Bu ölümler çoğu zaman "kaza" ya da "sürüş hatası" olarak değerlendirilmiş, kamuoyuna yansıtılan bilgilerle çocuğun sorumlu olduğu algısı oluşturulmuştur. Olayın faili kurumlar bizzat soruşturmanın yürütücüsü olmuş; bu da beraberinde delilleri karartmayı getirmiştir. Örneğin, 2017 yılında Şırnak'ın Silopi ilçesinde zırhlı polis aracı evin duvarını yıkarak içeride uyuyan 7 yaşındaki Muhammed ve 6 yaşındaki kardeşi Furkan Yıldırım'ın ölümüne neden olmuştur. Olayın akabinde zırhlı araç hemen olay yerinden götürülüp, olayla ilgili açılan davada kamu görevlileri hakkında etkin bir soruşturma yürütülmemiş; cezasızlık politikası bir kez daha kendini göstermiştir.

Türkiye, 1995 yılında taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kabul etmiş bir ülke olmasına rağmen, sözleşmenin tam anlamıyla hayata geçirilmesine engel olacak şekilde, özellikle kültürel ve dilsel haklara dair maddelere çekince koymuştur. (**Madde 17:** çocuğun çeşitli bilgi kaynaklarına ulaşma hakkı; **Madde 29:** eğitimin çocuğun kimliği, dili ve değerleriyle uyumlu olması; **Madde 30:** azınlık ya da yerli halklara mensup çocukların kendi dilini, kültürünü yaşatma hakkı.) Türkiye tarafından "anayasa ve ulusal birlik" gerekçesiyle sınırlandırılmıştır. Bu çekinceler, başta Kürt çocukları olmak üzere, milyonlarca çocuğun anadilinde eğitim, iletişim ve kimlik hakkını fiilen ortadan kaldırmaktadır. Böylece çocuklar yalnızca fiziksel şiddetin değil, kültürel inkârın da hedefi

hâline gelmektedir. Aynı zamanda çok katmanlı bir şiddet sarmalının içine alındıklarını görmekteyiz.

Toplumsal barışın yeniden konuşulduğu günümüzde barış, sadece silahlı çatışmaların sona ermesiyle değil, aynı zamanda geçmişte yaşanan ihlallerle yüzleşilmesiyle anlam kazanır. Özellikle çatışmalı dönemlerde yaşam hakkı ihlal edilen çocuklar söz konusu olduğunda bu yüzleşmenin sorumluluğu çok daha ağır ve derindir. Çocukların hedef hâline gelmesi, yalnızca hukuki ya da politik bir mesele değil, aynı zamanda ahlaki ve vicdani bir sorundur. Bu nedenle barış, ancak çocukların yaşam hakkı etrafında şekillenmiş bir adalet anlayışıyla inşa edilebilir.

Çatışmaların ve savaşın en ağır yükünü taşıyanlardan biri olan çocuklar, çoğu zaman hem yaşadıkları travmalar hem de maruz kaldıkları sistematik ihlallerle görünmez kılınırlar. Oysa barış süreçlerinin gerçek anlamda sürdürülebilir olabilmesi, yalnızca silahların susmasıyla değil, toplumsal iyileşmenin sağlanmasıyla mümkündür. Bu noktada onarıcı adalet, sadece failin cezalandırılmasını değil; mağdurun ihtiyaçlarının görünür kılındığı, toplumsal bağların onarıldığı, tarihsel zararların tanındığı bir adalet anlayışını devreye sokar. Türkiye özelinde, özellikle Kürt çocuklarının kriminalize edildiği, Terörle Mücadele Kanunu gibi baskıcı yasal düzenlemelerle haklarından mahrum bırakıldığı bir zeminde, onarıcı adaletin zaruri ve dönüştürücü bir işlevi vardır.

Onarıcı adaletin merkezine çocukları koymak, onların sadece korunacak bireyler değil, toplumsal insanın kurucu öznesi olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Çocukların bu sürece yalnızca tanık ya da mağdur olarak değil, katılımcı ve dönüştürücü birer aktör olarak dahil edilmesi gerekir. Sanat, psiko-sosyal çalışmalar, çocuk meclisleri gibi araçlar, çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edebileceği, iyileşmekten öte yaratıcı üretimle toplumu dönüştürebileceği güçlü alanlar sunar. Bu araçlar sayesinde çocuklar, yaşadıkları travmalarla başa çıkmakla kalmaz; aynı zamanda geleceğin adalet ve barış zeminine dair söz üretirler. Onarıcı adalet, tam da bu nedenle yalnızca bir yargı pratiği değil, bir toplumsallaşma sürecidir.

Barış süreçlerinin kalıcı ve toplumsal hâle gelebilmesi için sadece diplomatik masalarda değil, mahallelerde, okullarda, atölyelerde, adliyelerin dışında gelişen yaşam alanlarında da inşa edilmesi gerekir. Çocuklarla yapılan yaratıcı çalışmalar, onların sesiyle şekillenen kamusal hafıza ve yeni bir adalet tahayyülünün filizlenmesine katkı sunar. Bu katkı yalnızca geçmişle yüzleşmeyi değil, bugünün aktörü, yarının etkin inşacısı kılar çocukları.

Çocukların meclislerde, yerel yönetimlerde, eğitim süreçlerinde ve kültürel üretim alanlarında doğrudan söz hakkı olması, toplumsal barışın toplumsallaşması açısından vazgeçilmezdir.

Bu bağlamda barış süreçlerinde benimsenmesi gereken adalet anlayışı, klasik ceza adaletinden çok daha fazlasını gerektirir. Onarıcı adalet, sadece suçlunun cezalandırılması değil; aynı zamanda hak ihlaline uğrayan çocukların zararlarının kabul edilmesi, toplumsal hafızanın onarılması ve geleceğe dair yeniden güven inşa edilmesi sürecidir. Çocukların yaşam hakkına yönelik ihlallerde bu yaklaşım, devletin ve toplumsal yapının sorumluluklarını yeniden tanımlaması bakımından büyük önem taşır. Çocukların yaşam hakkı yalnızca biyolojik varlıklarının korunmasıyla sınırlı değildir. Bu hak, onların güvende, şiddetten uzak, sağlıklı ve onurlu bir yaşam sürebilme kapasitesini de içerir. Barış süreçlerinde bu hakkın tanınması sadece geçmişte yaşanan ölümlerle yüzleşmek değil, aynı zamanda çocukların geleceğini koruyacak sosyal, hukuki ve politik mekanizmaları inşa etmeyi de zorunlu kılar. Eğitim politikalarından şehir planlamalarına, güvenlik politikalarından adli süreçlere kadar her alanda çocuk odaklı bir perspektif geliştirilmeden gerçek bir barış kurulamaz.

Sonuç olarak, onarıcı adaletin başarısı, faillerin cezalandırılmasından çok daha fazlasını içerir. Bu yaklaşım, hak ihlaline uğrayanların ihtiyaçlarını tanıyan, yaşananları tarihsel bağlamda anlamlandıran ve toplumsal ilişkileri yeniden kuran bir zemindir. Çocukları özne olarak gören bu yaklaşım, yalnızca bir adalet anlayışı değil, aynı zamanda demokratik ve çoğulcu bir barış kültürünün temelidir. Adaletin yalnızca mahkeme salonlarında değil, yaşamın tüm alanlarında inşa edilmesi gerektiği gerçeğiyle, barışın toplumsal ve kalıcı hâle gelebilmesi için çocukların sesini, varlığını ve katkısını esas alan bir yol haritasına ihtiyacımız var.

Özlem duyduğumuz toplumsal barışın inşası, belki de öldürülmeden önce Cemile'nin defterine yazdığı şiirde saklıdır:

Eriş tepelerde kar

Gümüş dereler akar

Birikir bir göl olur

Göl mavi bir aynadır

Ormanlarda saklanır

Ağaçlar onu korur

Bosna'dan Rojava'ya Çatışma Çözüm Deneyimlerinde Çocuk

Çiğdem Ertak-27 Temmuz 2025

Geçiş dönemi adaleti denince akla ilk gelen örneklerden biri Güney Afrika'dır. Irkçı Apartheid rejimi ile Afrika Ulusal Kongresi (ANC)'nin lideri Nelson Mandela arasında yürüyen görüşmeler neticesinde gelişen barış süreci, pek çok açıdan dikkatle incelenmesi gereken bir başka deneyim. Çocuklar açısından bakacak olursak, bu deneyimde de özgün yüzleşme ya da onarım mekanizmalarının yaratılmadığını, çocukların tanıklıklarıyla yetinilen bir süreç işletildiğini görebiliyoruz

Çatışma ve savaş odaklı politik yaklaşım ve sistemler tekçi, eşitsiz ve adaletsiz yaşam biçimleri hedefler. Ya da tam tersi, adil olmayan, eşitlik karşıtı sistem ve yönetimler çatışma ve savaş ortamlarına zemin sunar. Buna karşın bu tür sistem ya da adaletsizliklere karşı çıkan, aksi için mücadele edenler ise durmaksızın çabalar. Barış söylemleri ve mücadelesini güçlendirmek, bu mücadeleye toplumsal dahiliyeti sağlamak oldukça önemli bir yerde durur. Savaşın temsil ettikleri yalnızca fiziksel yıkımla sınırlı değil; hakikat odur ki çok daha derindir. Gündelik hayata etkileri, sokağa yansması, toplumsal yaşama verdiği zararlar oldukça ciddi düzeylerde. Bireysel ve toplumsal yaşamın hemen hemen tüm damarlarına sirayet eden bir düzensizlik inşa eder.

Toplumun tüm kesimlerine ve dahi yaşamın her alanına yansıyan savaş düzeninin sonlandırılması ve barış inşası bu açıdan kritik önemdedir. Öyle ki, toplumun bu süreç

dahil olması barışın kalıcılılaşması için yaşamsal derecede gereklidir. Tıpkı savaş gibi canlı ve çok damarlı bir olgu olan barışı basitçe, toplumun her kesiminin kendini var kılabilirdiği, öz kimlik ve düşünceleriyle kendini gerçekleştirebildiği, bunun elinden alınmayacağıının güvencesinin sağlandığı bir ortam olarak düşleyebilir miyiz?

O noktaya ulaşabilmek için yürütülen anlaşma hâlinde ise hakikati konuşmak gerekir. Yaşananlarla yüzleşmek, yaşanan kayıpları onarmak gerekir. Bu onarım yer yer adaletin tesisiyle, yer yer sorumlulukların kabulüyle olur. Toplum ve hak temelli bir uzlaşının esas alınması gereken bu tür süreçlerde, hakikate ulaşma niyeti kalıcı barışa giden yolun mihenk taşıdır. O nedenledir ki, bugün çokça dillendirildiği üzere, pozitif barış için geçmişle yüzleşme olmazsa olmazdır.

Dünyada giderek artan ayrımcılık, demokrasiden uzaklaşma, evrensel ilkelerin ihlali ve savaş hâlinin yaygınlaşmasının orta yerinde barış için sarf edilen çabalar, çocukları da kapsayan bir süreci içermelidir. Yetişkinlerin zaman zaman hakikati örten ya da çarpıtan düşünce ve söylemlerinin aksine, savaşın tüm etkilerinin orta yerinde olan çocuklar çoğu zaman hakikatin özüyle uyumlu fikir ve söylemler ifade ederler çünkü.

Barış inşasının çok boyutlu, hassas ve zorlu bir mücadele süreci olduğu ortada. Bu yazıda ben, çeşitli dünya deneyimlerine dair genel bir gözlem yaparak bugün kendi coğrafyamızdaki barış arayışlarında çocukların da aktif olarak katılımını sağlamak için bir bakış açısı oluşmasını amaçlıyorum. Çünkü hiç bıkmadan söyleyebilirim ki, bu tür süreçlerde ve sonrasında çocukların sesine kulak verilmesi barışın kalıcılılaşması ve çözümlerin kapsayıcılığına katkı sunar.

Balkan coğrafyasında Soğuk Savaş sonrasında yaşanan çatışmaların, etnik milliyetçiliğin soykırım düzeyinde gerçekleştiği Bosna Savaşı'nın ardından, 1995 yılında imzalanan Dayton Barış Anlaşması bir barış inşası deneyimi olarak önümüzde duruyor. Çatışmaları sona erdiren tarafıyla uluslararası hukuk açısından bir başarı örneği olarak lanse edilmesi karşısında, masa başında yapılan bu barış antlaşmasının toplumsal karakterinin silikliğini vurgulamak önemli. Dayton Anlaşması, anayasal bir çerçeveye sunarak silahlı çatışmaların sona ermesini sağlamış olsa da barışın sivil tarafını inşa etmekte zayıf kalan bir özellik taşıyor. Bundan hareketle, binlerce çocuğun ve sivilin yaşamını yitirdiği çatışmalar sonrası gerçekleşen çözüm süreciyle Bosna örneği, barış inşasında toplumsal kesimlerin katılımının zayıf kaldığı bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Dünya üzerinde en uzun süre devam eden ve hâlâ çözüme kavuşmamasıyla bilinen Kolombiya İç Savaşı, merkezi hükümete bağlı ordu ve ulusal güvenlik güçleri, gerilla örgütleri, paramiliter gruplar ve uyuşturucu ticareti yapan örgütler gibi silahlı olarak çatışan çok aktörlü bir iç savaş. UNICEF'in 1997 tarihli Cape Town İlkeleri ışığında bakacak olursak, Kolombiya'da 30.000'in üzerinde çocuğun doğrudan silahlı çatışma süreçlerine dahil olduğunu öğreniyoruz. Tarihsel ve evrensel düzeyde edinilen tüm tecrübeler karşısında oluşan ilkeler ve uluslararası hukuk çerçevesinde, çocukların çatışmalardan korunması, barış süreçlerine dahil edilmesi sadece etik açıdan bir gereklilik değil, siyasi açıdan bir zorunluluk olarak da kabul ediliyor. Kolombiya'da yürütülen barış sürecinde, FARC militanı olarak çatışmalara dahil olan çocukların tanıklıkları yalnızca yargı sürecinin değil, toplumsal hakikatin de bir parçası olarak görülüyor. Geçiş dönemi adaleti veya geçiş hukuku sürecinde, çocukların yaşadığı travmalar ve tanıklıklar kolektif hafıza mekanizmalarına dahil edilerek, orada barışın hakikatin dillendirilmesiyle başlayabileceği esasıyla hareket ediliyor. Bugün çocuk hakları konusunda önemli ilerlemeler sağlanmış olsa da sistematik eşitsizliklerin var olduğunu, ihlallerin hâlâ ciddi boyutlarda olduğunu vurgulamak gerekir. Kolombiya örneğinde görüyoruz ki, defalarca denenen barış arayışları siyasi irade eksikliği, toplumsal kutuplaşma, toplumsal adalet duygusunu tatmin edecek düzenlemelerin uygulamada yer bulmaması ve yapısal eşitsizlikler gibi pek çok sebeple nihayete ermiyor. Mevcut Cumhurbaşkanı Gustavo Petro'nun seçilmesiyle yeniden filizlenen barış umudu, dağınık bir şekilde yürüyen barış arayışı sebebiyle yerini bugünlerde yine krize bırakmış durumda.

Her deneyimin kendine özgünlüğünün bir diğer örneğini temsil eden Nepal'de, Nepal Komünist Partisi ve devlet arasında yaşanan çatışmalar sonrasında gelişen barış süreci rejim değişikliğiyle gerçekleşiyor. İçeriğinde barındırdığı pek çok sorunla birlikte — etnik ayrımcılıklar ve kast sisteminin en ağır etkilerini kadınlar ve çocuklar üzerinde göstermesine rağmen, barış anlaşmasının imzalanması ve uygulanma sürecinde kadınların katılımının sınırlı kalması gibi — önemli bir deneyim olarak dikkatle incelenmeyi hak ediyor. İmzalanan barış anlaşması sonrasında kurulan Barış ve Yeniden İnşa Bakanlığı ve bu bakanlık çatısı altında gerçekleştirilen birtakım çalışmalar ile barışın inşası sürecinde sivil toplumla çalışma deneyimi, olumlu-olumsuz yönleriyle dikkat çekiyor. Yaygınlaşmadığı ya da işlevsiz bırakıldığı gibi eleştirilere konu olsa da örnek alınabilecek barış eğitimi, kayıp şahıslar komisyonu, hakikat ve uzlaşma komisyonu, barış inşası için oluşturulan komiteler gibi deneyimler barındırıyor. Nepal deneyimi, barış süreçlerinin farklı toplumsal kesimlerin içinde yer aldığı, sorunlara ve çözümlerine

samimiyetle ve sürdürülebilir temelde yaklaşmak gerektiğini vurgulaması açısından önemli.

Hayırlı Cuma Anlaşması olarak da anılan Belfast Anlaşması, İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) ile İngiltere arasında yaşanan çatışmalar ardından gelişen, bir başka oldukça öğretici barış deneyimi. Bu deneyimin özgünlüğü, müzakerelerin gizli bir şekilde yürütülmesi ve uluslararası desteğin etkisi üzerinden gelişir. Ancak Kuzey İrlanda barış deneyimi, sivil toplumun dahiliyetiyle örnek teşkil ettiği bir deneyim olmasıyla da biliniyor. Buradaki sürece çocuk açısından baktığımızda ise çatışmalardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen çocukların barışçıl bir gelecek inşasında özne olmaktan yine uzak tutulduklarını görüyoruz. Sivil toplum örgütlerinin özellikle diyalog toplantıları ya da gençlik programları gibi çalışmaları ile çocukların seslerinin duyulabildiğini bilsek de bu, barışın hâkim kılınacağı yeni bir yaşam inşası için anlamlı bir katılımdan uzak bir nitelik taşıyor.

Ulus-devlet modelinin tekçi, merkezîyetçi yapısı, etnik ve dini ayrımcılıklar ve eşitsizlikler yaratmasıyla gelişen savaş ve çatışmalar sonrası gelişen bir diğer çatışma çözüm ve barış süreci örneği, İspanya'daki Bask deneyimidir. Franco diktatörlüğüne karşı başlayan direnişin 50 yılı aşkın süren çatışmalı bir döneme evrilmesi, örgütün silahlı mücadeleyi sonlandırarak siyasi mücadele yöntemine geçişini ilanı ile tamamlanıyor. Güvenlikçi politikaların yerine demokrasi ve toplum temelli bir yaklaşımın benimsenmesiyle de bu deneyim önemli bir yerde duruyor. Toplumsal kesimlerin aktif katılımlarıyla da şekillenen bir deneyim olan Bask bölgesinde gelişen model, konu çocuklara geldiğinde çocukların burada da aktör olmadıkları bilgisini önümüze seriyor. Bununla birlikte, aşağı yukarı tüm deneyimlerde olduğu gibi burada da barış sonrası çocukların özellikle travmaları üzerine çalışmalar yapıldığını görüyoruz. Bask örneğinde, geçmişle yüzleşme ve hafıza çalışmalarının önemli bir noktada çocukları da dahil eden kıymetli bir yaklaşımla yürütüldüğünü söyleyebiliriz.

Geçiş dönemi adaleti denince akla ilk gelen örneklerden biri Güney Afrika'dır. Irkçı Apartheid rejimi ile Afrika Ulusal Kongresi (ANC)'nin lideri Nelson Mandela arasında yürüyen görüşmeler neticesinde gelişen barış süreci, pek çok açıdan dikkatle incelenmesi gereken bir başka deneyim. Çocuklar açısından bakacak olursak, bu deneyimde de özgün yüzleşme ya da onarım mekanizmalarının yaratılmadığını, çocukların tanıklıklarıyla yetinilen bir süreç işletildiğini görebiliyoruz. Çocukların özne

olarak kabulüne dayanmayan bir süreç olmasına rağmen, yapılan yeni anayasada çocuk haklarına yer verilmiş olmasını bir kazanım olarak değerlendirmek mümkün.

Bir diğer Afrika ülkesi olan Sierra Leone’de yaşanan iç savaş sonrası kurulan Gerçek ve Uzlaşım Komisyonu ile ise nadir bir deneyim yaşanıyor. Çocuklar, Lome Barış Anlaşması imzalanıp Devrimci Birleşik Cephe (RUF)’un siyasi yaşama katılmasına kadar geçen çatışmalı süreçte çok ciddi boyutlarda hak ihlallerine maruz kalıyor. Sierra Leone barış süreci, geçiş dönemi adaleti sürecinde çocukların aktif olarak yer aldığı bir deneyim olarak özellikle incelenmeyi hak ediyor. Çocukların özel oturumlarla dinlendiği bir süreç işletilerek, çocukların bizzat katılımıyla hazırlanan rapor ile barış sonrası süreçlerde yapılması gerekenlerin bizzat çocuklar tarafından belirlendiği bir örnek olma özelliğine sahip. Bu deneyim de içeriğinde eksiklikler barındırsa da, çocukların çatışma çözüm ve barış sürecine kendi hakikatleri ve taleplerini anlamlı bir katılımı taşımış olmaları açısından değerli.

Suriye’nin siyasi, ekonomik ve toplumsal açılardan karmaşık, çok çeşitli ve ağır sorunlarının bulunduğu bir düzlemde, Kuzey-Dogu Suriye Özerk Yönetimi’nin hâkim olduğu alanlarda ise farklı bir toplumsal model inşa ediliyor. IŞİD gibi barbar bir örgüte karşı kazandıkları zafer sonrası, farklı dil ve inançları kapsayan, eşitlikçi ve katılımcı bir yaşam anlayışıyla barış kültürünün esas alındığı bir yaşam inşasının pratikleştirildiğini görüyoruz. Çocuk Koruma Ofisi gibi mekanizmalarla çocukların haklarını ve refahını önceleyen çalışmalar da yürütülüyor. Bu noktada, çocuk hakları konusunda ayrıntılı hükümler içeren bir Çocuk Kanunu karşımıza çıkıyor. Bu kanun ile çocukların silah altına alınmasının yasaklandığını, eğitim gibi temel haklarının güvence altına alındığını, yine çocukların çalıştırılmasının yasaklandığını öğreniyoruz. Siyasal-toplumsal açıdan karar alma süreçlerinde çocuklar özne rolünde olmasa da, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken, çok dilli ve barışçıl bir eğitim müfredatının mevcudiyeti dikkat çekiyor. Çocuklar için barışın bugününü inşa etmesi bakımından Rojava, önemli bir örnek olarak karşımızda duruyor.

Oldukça genel bir bakışla değindiğim tüm bu dünya deneyimleri, savaşın yetişkinlere kıyasla daha fazla etkilediği çocukların barış süreçlerinden ayrı tutulmaması gerektiğini vurgulaması açısından önemli. Barış inşası yaşamın her alanını kapsamalı, toplumun tüm kesimleri bu süreçte dahil edilmelidir. Bu doğrultuda çocukların sesinin dinlenmesi, talep ve ihtiyaçlarının gözetilmesi kalıcı bir barış için kritik bir rol oynar.

Dünya deneyimlerindeki pratiklerin aksine, barış süreçleri çocukların sadece travmaları ve etkilenmişlikleri ile sınırlı katılımlarına dayalı bir yaklaşımla şekillenmemelidir. Demokratik toplum inşası ve adalet tesisinde, öznellikleriyle birlikte çocukların bilgi ve fikirleriyle de yer aldıkları bir perspektif oluşturulmalıdır. Barış inşasında çocuklar, toplumun diğer bileşenleriyle birlikte bu sürece katkı sunan birer özne olarak görülmeli; demokratik, barışçıl ve adil bir toplumsal sözleşme, çocuk merkezli bir yeniliği benimsemiş olmalıdır. Her dünya deneyiminin çeşitli sosyo-politik ya da jeopolitik nedenlerle farklılıklar içermesi kaçınılmaz olandır. Ancak edinilen tecrübeler, içinde bulunduğumuz sürecin bu deneyimlerin ötesine geçen bir perspektif ve demokratik toplum idealine yönelmesini zorunlu kılar.

Çocuk İstismarı Artışının Anatomisi

Sevinç Koçak-27 Temmuz 2025

Bu yıl (2025) Aile Yılı ilan edildiğine göre, çocuk istismarının aile içindeki durumuna da bakmakta fayda var. Adli kayıtlara göre, çocuk istismarı faillerinin %90'ı çocuğun tanıdığı, %40'a yakını da aileden biri oluyor. Faillerin cinsiyeti %95 oranında erkeklerden oluşuyor. Bu bilgiyle birlikte Aile Yılı'nın ilanı bize; boşanmaların zorlaştırılarak kadınların ve çocukların şiddet failleriyle yaşamak zorunda bırakıldığı, çocukların değil "kutsal ailenin" korunduğu bir politik tercihe işaret ediyor

Türkiye’de çocuklara yönelik suçların oranı her geçen gün artıyor. Çocuk istismarı vakaları karşısında verilen tepkiler, çoğu zaman toplumun vicdani refleksleriyle sınırlı kalıyor. Medyaya yansıyan her yeni istismar haberi kısa süreli bir infial yaratıyor; ancak bu öfke, yapısal ve sürdürülebilir bir değişim iradesine dönüşmeden sönmeleniyor. Her bir dava yalnızca bir suçun değil; aynı zamanda mahkemelerde alınan kararların, uygulanan politikaların, toplumsal yapının bir aynasını oluşturuyor. Ve bu aynadaki tablodan; çocukların değil faillerin güçlendirildiği bir iklim yansıyor.

Çocuklara yönelik cinsel istismar suçu, hem görünürlüğü düşük hem de cezasızlığı yüksek suçlardan biri olarak karşımızda duruyor. Görünürlüğü düşük çünkü çocuğa inanmamak, toplumsal ahlâk, aile içinde saklamak, görmezden gelmek ya da yargıya güvenmemek gibi nedenlerle önemli bir kısmı yargıya taşınmıyor. Yargıya taşınabilenler de büyük ölçüde cezasızlıkla sonuçlanıyor.

2024 yılı Adalet İstatistiklerine göre;[1] 2024 yılında çocuğa karşı işlenen cinsel istismar suçundan 34 bin 989 şüpheliye 38 bin 639 yeni soruşturma dosyası açıldı. Açılan dosyaların %35'i "*kovuşturmaya yer yoktur*" kararıyla mahkemeye bile götürülmeden savcılık tarafından kapatıldı. Yargılama aşamasına taşınabilenlerin %42,3'ünde mahkeme faili beraat ettirdi. Yani bu verilere göre, çocuklar cinsel istismara maruz bırakıldığında adli kurumlara yapılan başvuruların %62,4'ü cezasızlıkla sonuçlanıyor. Önceki yıldan devredenlerle birlikte toplam 63.306 dosya bulunuyor ve bu dosyalar 67.507 şüpheliyi kapsıyor.

Cezasızlık, yalnızca adli kararlarla sınırlı bir sorun değil. Aynı zamanda bir toplumsal güven ve adalet sorunu. Failin sosyal statüsü, cinsiyeti, mesleği ya da aidiyetleri çoğu zaman yargı sürecini doğrudan etkileyebiliyor. Siyasetle ya da bürokrasiyle ilişkili sanıkların korunduğu ya da sürecin geciktirildiği durumlar artık istisna değil, yaygın pratik hâline gelmiş durumda. Her bir cezasızlık kararı, gelecekte işlenecek suçların zeminini hazırlıyor.

Mahkemeler Çocukları Değil Failerini Koruyor

Yargı süreçlerinde çocuğun davranışları, dış görünüşü ya da beyanları üzerinden "rıza" üretmeye çalışan yaklaşımlar bu tabloyu daha da ağırlaştırıyor ve çocukların ikinci kez istismar edildiği bu sorgulamalar failerin lehine işletiliyor. Basına yansıyan birkaç davaya bakmak bile, bu durumun vahametini anlamaya yetiyor:

İstanbul'da 4 yetişkin erkek tarafından 16 yaşındaki bir kız çocuğunun cinsel istismara maruz bırakıldığı davada iddianame 1 yılda hazırlandı, tutuklama olmadı, mahkeme "*Çocuk büyük gösteriyor, yaşını bilmiyorlardı*" diyerek beraat kararı verdi.[2](2023 – 2025)

Diyarbakır'da MHP eski Diyarbakır İl Başkanı'nın 16 yaşında bir oğlan çocuğunu cinsel istismara maruz bırakması üzerine açılan davada tutuklama olmadı, mahkeme "*İstismar olsa bile çocuğun rızası var*" diyerek beraat kararı verdi.[3] (2022)

Şırnak Valiliği'ne bağlı bir polis tarafından 15 yaşındaki depremzede bir kız çocuğunun cinsel istismara maruz bıraktığı beyanıyla açılan dava 2 yıldır sonuçlanmadı, dava sürecinde tutukluluk talebi her seferinde reddedildi.[4] (2023 – sonuçlanmadı)

Kocaeli'de 7 yaşında bir kız çocuğunun cinsel istismara maruz bırakıldığı davada; "*sanığın suçu işledikten sonra yargılama süresince göstermiş olduğu olumlu*

tutum ve davranışları” lehine takdir indirim sebebi kabul edildi, “cezanın sanığın geleceği üzerindeki olası etkileri” de gözetilerek “iyi hal indirimi” uygulanıp fail serbest bırakıldı.[5] (2016)

Sayısı kolaylıkla çoğaltılabilecek yargılama örneklerinde, çocukların beyanı yeterince ciddiye alınmıyor, ifadeleri tekrar tekrar sorgulanıyor, delil yetersizliği bahanesiyle dosyalar kapatılıyor. Devletin cezasızlık politikası failin korunmaya alındığı, hatta cesaretlendirildiği bir meşruiyet alanı açıyor.

Muhafazakârlaşma ve Dinî Söylemler Çocuk İstismarını Artırıyor

Son yıllarda toplumsal yaşamın her alanında gözlemlenen muhafazakârlaşma, çocukların haklarına yönelik politikaları ve kamusal yaklaşımları da derinden etkiliyor. Bu sürecin bir sonucu olarak çocukların birey olarak görülmesi yerine, aile yapısının ve “manevi değerlerin” bir uzantısı gibi ele alındığı anlayış güçleniyor. Özellikle dini referanslarla kurulan bu bakış, çocukların maruz kaldığı istismarın üzerinin örtülmesini kolaylaştırıyor.

Çocuk istismarına karşı devletin sorumluluğu, yalnızca hukuki düzenlemeleri değil, bu düzenlemelerin nasıl uygulandığını da kapsıyor. Ancak çocuklara karşı işlenen herhangi bir suçun failinin tarikat, cemaat ya da hükümet bağlantısı olması durumunda konu “çok hassas” olduğu için soruşturmalar kapatılıyor, deliller karartılıyor, failer aklanıyor. Bu durum, çocuk istismarına karşı sıfır tolerans ilkesinin yerini, failin dini ya da siyasi kimliğine göre değişkenlik gösteren bir cezasızlık rejimine bırakıyor.

Toplumsal cinsiyet rollerinin derinleştirilmek istendiği bu iklimde, kız çocukların evlilik yoluyla istismarı olağanlaştırılmak isteniyor, oğlan çocuklara yönelik istismar suçu görünmez hale getiriliyor.

TÜİK’in 2024 yılı Doğum Oranları İstatistiklerine göre[6]; 2024 yılında 15 yaşından küçük 122 kız çocuğu, 15-17 yaş arasında 5.952 kız çocuğu, 2001-2024 yılları arasında toplam 590.317 kız çocuğu doğum yaptı.

Bu yıl (2025) Aile Yılı ilan edildiğine göre, çocuk istismarının aile içindeki durumuna da bakmakta fayda var. Adli kayıtlara göre çocuk istismarı faillerinin % 90’ı çocuğun tanıdığı, %40’a yakını da aileden biri oluyor. Faillerin cinsiyeti % 95 oranında erkeklerden oluşuyor. Bu bilgiyle birlikte Aile Yılı’nın ilanı bize; boşanmaların zorlaştırılarak kadınların ve

çocukların şiddet failleriyle yaşamak zorunda bırakıldığı, çocukların değil “kutsal ailenin” korunduğu bir politik tercihe işaret ediyor.

Peki Ne Yapmalı?

İstanbul Sözleşmesi’nin temel ilkeleri çocuklara karşı işlenen suçlar için de geçerli: Önleme, koruma, etkin soruşturma, cezalandırma, şiddeti ortadan kaldıracak politikalar üreterek yaygınlaştırma.

Önce çocukları duymakla başlamak gerekiyor. Çocuklar susmuyorlar. İstismara maruz bırakıldıklarında doğrudan anlatamadıkları durumlarda bile dolaylı yollarla anlatıyorlar.

Çocukların kolaylıkla ulaşabilecekleri yerel ve yaygın başvuru mekanizmaları oluşturulmalı. Bu mekanizmaları nasıl kullanabilecekleri konusunda çocuklar bilgilendirilmeli.

Çocukları güçlendirmek için cinsel sağlık ve bedensel söz hakkı eğitimleri verilmeli. Bu eğitimlerin içerikleri bağımsız uzmanlar ve çocuk hakları savunucuları ile birlikte oluşturulmalı.

Çocuğa karşı işlenen suçlarda etkin soruşturma ve cezai yaptırım süreci hızlı bir biçimde işletilmeli ve kısa sürede sonuçlandırılma. Faillerin ya da kurumların “itibarı” değil, çocuğun üstün yararı gözetilmeli.

İstismara maruz bırakılan çocukların psikososyal destek sürecini de içeren acil, etkili, ücretsiz sağlık hizmetleri sunulmalı.

Çocuklarla temas halinde olan tüm meslek gruplarına (öğretmen, polis, hâkim, sağlık personeli...) çocuk hakları, çocuk odaklı yaklaşım, çocukların bedensel söz hakkı eğitimleri verilmeli ve bu eğitimler periyodik olarak tekrarlanmalı.

Yargı, çocuğa karşı istismar suçu işleyen her türlü kişi, kurum ve yapılarla ilgili cezasızlık politikasına derhal son vermeli ve çocuğun cinsel istismarının yolunu açan, failleri güçlendirerek çocukları savunmasız bırakan yasal dayanakları ortadan kaldıracak gerekli düzenlemeleri acilen yapmalı. Bu düzenlemelere mutlaka bağımsız uzmanlar (çocuk hakları savunucuları, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, hukukçular) ve çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum örgütleri de dâhil edilmeli.

Çocuk haklarıyla ilgili her meselede öncelikli olarak Türkiye’nin imzacı olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (LANZAROTE), BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) her seferinde referans alınmalı. Çocuklar için önemli bir koruyucu/önleyici belge olan İstanbul Sözleşmesi’ne de acilen geri dönülmeli.

Bu sözleşmelerde ve iç hukukta da yer alığı gibi 18 yaş altındaki her birey çocuktur. Ve bugünlerde çocukların işledikleri suçlar üzerinden gündeme getirilen çocukluk yaşı, tartışmaya açılmaz.

Çocukların güvende olduğu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırıldığı, ayrımcılığın olmadığı, sınıfsız, barışçıl, çoğulcu bir toplum için çocuk hakları hareketini büyütmek de hepimizin sorumluluğu.

[1] “ADALET İSTATİSTİKLERİ Justice Statistics 2024”, *Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü*, 24 Temmuz

2025, https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7042025092455Adalet_%C4%B0statistikleri_2024%20T%C3%BCrk%C3%A7e_Ingilizce.pdf

[2] “İstismar Davasında Skandal Beraat”, *BirGün*, 24 Temmuz 2025, <https://www.birgun.net/haber/istismar-davasinda-skandal-beraat-karari-640550>.

[3] “MHP’li Kayaalp’in Beraat Gerekçesi: ‘İstismar Olsa Bile Çocuğun Rızası Var’”, *Artı Gerçek*, 24 Temmuz 2025, <https://artigercek.com/guncel/mhpli-kayaalpin-beraat-gerekcesi-istismar-olsa-bile-cocugun-rizasi-var-231818h>.

[4] “Çocuğa Cinsel İstismar Sanığı Polis Tutuksuz Yargılanıyor”, *Artı Gerçek*, 24 Temmuz 2025, <https://artigercek.com/guncel/cocuga-cinsel-istismar-sanigi-polis-tutuksuz-yargilaniyor-cezasizlik-endisesi-tasiyoruz-332708h>.

[5] “Çocuğa cinsel istismar sanığı ‘iyi hal indirimi’ ile tahliye edildi”, *Evrensel*, 24 Temmuz 2025, <https://www.evrensel.net/haber/562961/bu-hafta-disari-cikarken-dikkat-40-derecenin-uzerine-cikacak-iller-aciklandi>.

[6] TÜİK, “Doğum İstatistikleri 2024”, Erişim Tarihi 24.07.2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2024-54196#:~:text=Kaba%20do%C4%9Fum%20h%C4%B1z%C4%B1%20binde%2011,y%C4%B1l%C4%B1nda%2011%2C0%20do%C4%9Fum%20d%C3%BC%C5%9Ft%C3%BC>

Barişı ve Demokratik Toplumu Çocuklarla Birlikte İnşa Edeceğiz!

DEM Parti Çocuk Komisyonu-27 Temmuz 2025

Barişın sadece onarım değil ortak sorumluluk ve yeniden inşa sũreci olduğu gũz ũnũnde bulundurularak savaş ve çatışma sũrelerinin bũtũn ũlkede geleceğe ve gelecek nesillere aktarılmaması amacıyla barış mũfredatı oluşturulmalıdır

29 Haziran 2025'te DEM Parti Amed ocuk Komisyonu'nun ev sahipliğinde, DEM Parti ocuk Komisyonu olarak "atışma ũzũmũ Sũrelerinde ocuk" Konferansını gerçekleştirdik. Konferansımıza halkımız, uzun yıllardır çocuklarla çalışan sivil toplum ũrgũtleri, siyasi parti temsilcileri, parlamentoda ve yerel yũnetimlerde ocuk alanında politika ũreten seçilmişler katılım gũsterdi.

Konferans, Sayın Ȗcalan'ın 27 şubat'ta yaptığı "**Bariş ve Demokratik Toplum ağrısı**" sonrası oluşan diyalog ve ũzũm zeminine çocukların katılım yollarının tartışılması, ocuk politikalarını inşa araçlarının belirlenmesi ve çocukların deneyimleri ile ihtiyaçlarının merkeze alınması amacıyla dũzenlendi. Konferansta, son 50 yılda yaşadığımız coğrafyadaki çatışma sũrelerinde çocukların siyasi, toplumsal, iktisadi ve toplumsal cinsiyet alanlarında maruz kaldığı çok yũnlũ şiddet enine boyuna tartışıldı. Yaşanan atışmanın Ȗzgũnlũęũ esas alınarak benzer sũrelerin gerçekleştiği ũlke deneyimleri ũzerine tartışmalar yũrũtũldũ. Bu tartışmalar, ocuk alanına ilişkin Ȗnũmũzdeki dũnemin yol haritasını Ȗnemli oranda ortaya koydu. Konferansımız barışın ve demokratik toplumun çocuklarla birlikte inşa edilmesinin olanaklılığına kapı araladı.

Konferans, Barış ve Demokratik Toplum sürecinin inşasına dönük çocuklara ilişkin şu tespitleri ortaya koydu:

- Çocuklar, çatışma çözüm süreçlerinde toplumsal ve politik özneler olarak kabul edilmeli, çocukların kolektif hafızası, deneyim ve ihtiyaçları barış ve demokratik toplumun inşasının eşit bileşeni olmalıdır.
- Barış ve demokratik toplum, 3. Yol çocukluk perspektifi doğrultusunda çocukların öznellikleri, iradeleri, sesleri ve ihtiyaçları esas alınmadan inşa edilemez. Çocuklar, halkımız ve çocuk alanında çalışan kurumlar, diyalog ve tartışma süreçlerine aktif şekilde katılmalı; birlikte düşünme ve eyleme yöntemleri geliştirilmelidir.
- Güvenli alanlar açılarak ve uygun mekanizmalar geliştirilerek çocukların barış süreçlerine katılması, söz kurma imkanlarının sağlanması ve taleplerinin karar vericilere ulaştırılmasının yöntemleri oluşturulmalıdır.
- Son 50 yılda yaşanan çatışma sürecine çocukluk perspektifi göz önünde bulundurularak bakılmalı, çocukların maruz kaldığı katmanlı şiddet deneyimleri kayıt altına alınmalıdır. Yaşam hakkı ihlalleri, şiddet, asimilasyon, engelli hale gelme, zorla yerinden etme, işçileştirme ve yoksullaştırma gibi suçlar belgelenmelidir.
- Silahlar sustuğunda bile çocukların zihninde savaşın etkisinin devam edeceği gerçekliğinden hareketle, çocukların ve çocukluk yıllarının çatışmaya ilişkin belleklerinin tanınması ve onarıcı çalışmalar yürütülmesi hayatidir. Çatışmaya tanık olan çocukların ve kayıp yaşayan ailelerin talepleri esas alınmalıdır.
- Yaşanan çatışmalar ülkedeki bütün çocukları şiddetin hedefi haline getirmiştir. Uğur Kaymaz, Mehmet Uytun, Enes Ata, Nihat Kazanhan, Berkin Elvan, Ceylan Önkol, Eren Bülbül ve Rozerin Çukur şahsında “devlet dersinde katledilen” bütün çocukların yaşam hakkı ihlallerine dair hakikatler açığa çıkarılmalıdır.
- Uzun yıllara yayılan çatışma süreçlerinde kural haline getirilen cezasızlık politikası, hakikati yok sayan ve faillerin hak ettiği cezayı almasını önleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür. Bunun son bulması; çocukların gerçek adaletle buruşturularak kolektif umudun inşası, onarıcı adaletin sağlanması ve barışın toplumsallaşması için elzemdir.
- Uzun yıllardır ülkede cezalandırıcı adaletin imkansızlığı ne kadar güçlüyse kayıp yakınlarının adalet arayışı çok daha güçlü olmuştur. Yakınların onarıcı adaletten

beklentisi, kayıpların tekrarlanmaması için devletin kayıp yakınlarından özür dilemesi ve zaman aşımına uğrayan dosyaların tekrar açılıp faillerin yargılanmasıdır.

- Savaş ve çatışma süreçlerinde çocuklarda yıkıma uğrayan umut ve adil dünya algısının yeniden inşa edilmesi öznelliklerinin, iradelerinin, kimliklerinin, inançlarının; bir bütün olarak varlıklarının kabul edilmesi ve anadilleriyle varlıklarını ifade etmelerinin sağlanmasıyla mümkündür. Bu nedenle anadilinde eğitimin yasal güvenceye kavuşması barışın ve demokratik toplumun gereğidir.
- Barışın sadece onarım değil ortak sorumluluk ve yeniden inşa süreci olduğu göz önünde bulundurularak savaş ve çatışma süreçlerinin bütün ülkede geleceğe ve gelecek nesillere aktarılmaması amacıyla barış müfredatı oluşturulmalıdır.
- Kayıp, yas ve toplumsal travmalar, adalet talebine dayalı kolektif örgütlü mücadele ve toplumsal hafızanın güçlenmesi ile onarılabilir. Bu nedenle barışın ve demokratik toplumun örgütlenmesi önündeki bütün engeller kaldırılmalı ve çatışan taraflar ile süreçten etkilenenler arasında aktif diyalog ve çalışma zeminleri yaratılmalıdır.

DEM Parti Çocuk Komisyonu olarak konferansımızı yalnızca, yıllardır çok yönlü şiddete maruz kalan çocuklara ve halkımızın barış mücadelesine karşı olan borç ve sorumlulukla değil, aynı zamanda ülkemizde oluşan diyalog ve çözüm zemininin Ortadoğu ve dünya barışına katkı sağlayacağı farkındalığı ve sorumluluğuyla gerçekleştirdik.

Bu temelde, konferans sonucunda komisyonumuzun önümüzdeki döneme ilişkin yol haritası şu şekilde ortaya çıkmıştır:

- Çocukların uzun soluklu çatışmadan etkilenme biçimlerini ortaya çıkarmak ve çatışma çözüm süreçlerine katılım yollarını belirlemek üzere İstanbul'da bir konferansın düzenlenmesi.
- Yaşam hakkı ihlalleri, şiddet, asimilasyon, engelli hale gelme, zorla yerinden etme, işçileştirme ve yoksullaştırma gibi şiddetten kaynaklı son 50 yılda çocuklara yönelik işlenen suçların açığa çıkarılması için çocuklarla çalışan kurumlar dahil edilerek komisyonumuz tarafından "Çatışma ve Çocuk Hakikat Komisyonu"un kurulması; bu komisyonun çalışmalarının, TBMM'de kurulacak komisyona katkı sağlaması.

- Barış ve demokratik toplumun inşasında çocuk adalet sistemini inşa etmek amacıyla çocuklarla çalışan sivil toplum örgütleri dahil edilerek “Çocuk Adalet Sistemi Komisyonu”nun kurulması; bu amaçla Eylül ayı içerisinde bir çalıştayın yapılması ve bu komisyonun çalışmalarının demokratik anayasa çalışmalarına katkı sağlaması.
- Çatışma çözüm süreçlerinin yaşandığı ülke deneyimlerini incelemek amacıyla çocuklarla çalışan sivil toplum örgütleri dahil edilerek “Çatışma Çözümünde Çocuk Komisyonu”nun kurulması.

Bizler, çocukların savaş ve çatışma süreçlerinde maruz kaldıkları yoksulluk, yoksunluk, zorla yerinden etme, işçileştirme, engelli hale gelme, asimilasyon ve cezasızlık politikalarına karşı barış ve demokratik toplumun inşasında sorumluluk almaya hazırız. Biliyoruz ki “ışıkları yandıkça yeri bellidir çocukluğun...” Umudumuz, yakılan barış ışığının çocuklarla birlikte demokratik ve özgür bir toplumu inşa edecek zamanlara vesile olmasıdır.

Çocuk, Barış, Özgürlük!

Bariş ve Demokratik Toplumda Çocuk

Necle Korkmaz-27 Temmuz 2025

“şiddeti ve korkunç trajediyi durdurmak için kişi, bariş şarkıları söylemekten biraz daha fazlasını yapmalıdır.”

Jimi Hendrix

Sayın Öcalan’ın 27 şubat’ta yaptığı “Bariş ve Demokratik Toplum Çağrısı”, toplumsal kesimlerde hem bir belirsizlik hem de umut yarattı. 40 yıldır Kürdistan’da yaşanan antidemokratik uygulamalara, kısımlara, katliamlara, ötekileştirmelere ve eşitsizliklere rağmen bariş talebi ısrarla sürdü. Savaşın aktif olarak yaşandığı bölgelerde devlet eliyle yaratılan adaletsizlikler ve zorluklar, toplumun her kesimini derinden etkiledi. Bu etkilerin sosyolojik olarak en az bir kuşak daha süreceğı öngörölüyor. Çünkü barişin kalıcı olması yalnızca silahların susmasıyla değil, toplumsal bir bariş kültürünün inşasıyla mümkündür.

Kürdistan’da neredeyse üç kuşak savaş ve çatışmaların gölgesinde büyüdü. Her kuşak şiddeti farklı şekillerde yaşasa da, özellikle 1990’lı yıllar çocuklar açısından düşünöldüğünde, “çocukluğu elinden alınmış bir nesil” ifadesi abartı olmaz. Türkiye her ne kadar 1990’da Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni imzalamış olsa da, yaşam hakkı başta olmak üzere dil, kültür ve kimlik gibi temel hakların ağır şekilde ihlal edildiğı yıllar yaşandı. Bu dönemde en sık karşılaşılan hak ihlalleri arasında barınma, eğitim, çocukların işçileştirilmesi ve evlilik adı altında çocuğun cinsel istismarları öne çıkıyordu.

Savaşın yarattığı bir diğer sistemsal sorun ise uzun vadede asimilasyonu hedefleyen, toplumsal ve politik çürümeyi amaçlayan özel savaş yöntemleridir. Bu yöntemlerde de yine çocuklar öncelikli hedef olmuştur. Zorunlu göçle birlikte başlayan yerinden edilme süreçleri, çocuklarda barınma ve eğitim sorunlarını beraberinde getirdi. Yoksulluk ve yetersiz beslenme, yaşam ve gelişme haklarının ihlaline yol açtı. 2015–2016 yıllarında ise madde bağımlılığı, çocuk ve gençleri hedef alan yeni bir araç olarak öne çıktı. Madde kullanımının 9 yaşlarına kadar düşmesi ve buna karşı etkili bir mücadele yürütülmemesi, gençlerin toplumsal aidiyet bağlarını zayıflatmayı ve onları umutsuzluğa sürüklemeyi amaçlıyordu.

Tüm toplumsal yapılar ve ideolojiler, ideal insan tiplemesini çocuklar üzerinden kurar. Bu nedenle, karşıt hafızaların yeniden yapılandırılması ve demokratik bir toplumun gelişmesi için çocuklar yalnızca bir inşa aracı değil; toplumsal dönüşümün öznesi olmalıdır.

DEM Parti Çocuk Konferansı’nın temel amacı, barış ve demokratik toplumun nasıl kurulacağı, çocukların bu süreçte zarar görmeden nasıl aktif katılım sağlayacakları ve yaşamın tüm özneleriyle birlikte nasıl inşa edileceğini tartışmaktı. Konferans, çocukların siyasal, toplumsal, kültürel, ekonomik ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalma biçimlerini ve çözüm önerilerini ele almayı hedefliyordu. Ancak süre ve koşullar nedeniyle tartışmalar “Çatışma Çözümü Süreçlerinde Çocuk” başlığıyla sınırlandırıldı. Bu sınırlamaya rağmen, çocuk çalışmaları açısından önemli bir başlangıç yapıldı ve sonraki çalışmalar için yol gösterici pek çok öneri ortaya çıktı.

Konferansta, Kürdistan’daki çatışmaların özgünlüğü dikkate alınarak benzer süreçlerin yaşandığı ülkelerdeki deneyimler de incelendi. Bu tartışmalar, çocuk hakları alanındaki gelecek çalışmalara yön verecek önemli bir çerçeve oluşturdu. Konferans, barışın ve demokratik toplumun çocuklarla birlikte inşa edilebileceğini gösterdi.

Bundan sonraki süreçte, Kürdistan ve Türkiye’de çocuklarla çalışan sivil toplum ve demokratik kitle örgütleriyle birlikte yürütülecek çalışmaların önemi ortaya çıktı. Özellikle mevcut çocuk ceza adaleti, eğitim ve sağlık sistemlerine alternatif çözümler sunacak kurumsal yapılar oluşturulmalıdır. Ayrıca çocukların gündelik yaşam ve toplumdan beklentilerini, rehberler eşliğinde ve doğrudan katılımlarıyla belirleyecek çalışmalar da planlanmaktadır.

Konferansta öne çıkan önerileri şöyle özetleyebiliriz:

- Yaşam hakkı ihlalleri, şiddet, asimilasyon, zorla yerinden etme, işçileştirme ve yoksullaştırma gibi nedenlerle çocuklara yönelik işlenen suçların açığa çıkarılması amacıyla, çocuklarla çalışan kurumların da dâhil olacağı bir “Çatışma ve Çocuk Hakikat Komisyonu”nun kurulması. Bu komisyonun, TBMM’de kurulması önerilen benzer yapıya katkı sunması.
- Çatışma çözümü süreçlerinin yaşandığı ülke örneklerini incelemek üzere, çocuklarla çalışan sivil toplum örgütlerinin katılımıyla “Çatışma Çözümünde Çocuk Komisyonu”nun kurulması.
- Barış ve demokratik toplumun inşasında çocuk adalet sistemini yeniden kurgulamak amacıyla, ilgili sivil toplum kuruluşlarının yer alacağı “Çocuk Adalet Sistemi Komisyonu”nun oluşturulması. Bu kapsamda Eylül ayında bir çalıştay düzenlenmesi ve ortaya çıkacak önerilerin demokratik anayasa çalışmalarına katkı sunması.

Çiçekli Elbise

Evindar Dülek-27 Temmuz 2025

Tüm dünyada olduğu gibi açıldığı dönem itibariyle Osmanlı devletinde de bu iskan ve asimilasyon politikaları kırsal kesimlerde oldukça güçlü bir şekilde ilerledi. Cumhuriyetin kurulması ile beraber Atatürkçü ve kemalist bakış açısını yaymak istediler. Şeyh Sait isyanından sonra özellikle Kürdistan bölgesinde uygulanan politikalar arasında yer aldı

“Yatılı okullar dünyanın birçok yerinde farklı zamanlarda ve farklı amaçlar doğrultusunda açılmıştır. Sınırlı/belirli bir mekan üzerine kurulmasından kaynaklı denetim ve disiplinin görece daha kolay sağlanmasına imkan veren yatılı okullar, bu özellikleriyle neredeyse her dönem egemen iktidarların temel eğitim araçlarından biri olmuştur. Ortaçağ Avrupası’nda Kilisenin etkinliğini arttırmak bağlamında dini eğitim işleviyle ön plana çıkan yatılı okullar, 18. ve 19. yüzyılda daha çok sömürgecilikle ilişkilendirilmiştir.” der Serhat Arslan tezinde.

Asıl amacı savaşa giden askerlerin çocuklarına eğitim vermek için açılan YİBO daha sonra sömürgeci devletler tarafından asimilasyon ve iskan aracı olarak kullanıldı. Toplumun sosyo-politik ve sosyo-ekonomik durumuna göre de yoğunluk gösterebiliyor. Bu egemen devletlerde çoğu zaman etnik yapıyı bozmak için topluma güzellemesi de yapılıyordu. Tüm dünyada olduğu gibi açıldığı dönem itibariyle Osmanlı devletinde de bu iskan ve asimilasyon politikaları kırsal kesimlerde oldukça güçlü bir şekilde ilerledi. Cumhuriyetin kurulması ile beraber Atatürkçü ve kemalist bakış açısını yaymak istediler. Şeyh Sait isyanından sonra özellikle Kürdistan bölgesinde uygulanan politikalar arasında yer aldı. Sonradan tek tipçi zihniyetin kaynağı olmaya devam etti. Dünyada bilinmez fakat Türkiye’de yaklaşık olarak 492 tane aktif YİBO var özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinde nerdeyse her şehirde bulunuyor. Dersim, Elazığ, Urfa, Çukurova, Bitlis gibi şehirlerde çok daha yaygındır. Özellikle bu bölgelerde yoğun olmasının önemli sebepleri

vardır. Öncelikli amaçları, var olan yerli nüfusun yapısını değiştirip, dönemin dili ve kültürünü onlara empoze etmektir. Bu durum tek bir cümlede anlatılacak kadar ne basit ne de masumdur. Günümüzde kürt halkının pasif ve öz güvensiz çocukları var. Ailelerinden kopuk, kendi kültüründen uzak yetişmiş birçok çocuk ve genç bulunmaktadır. Ana dilin yasaklandığı bölgeler çok fazla idi. Bu yasaktan dolayı psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalan birçok çocuk var. Ana dilin yasaklanması dışında giyim kuşam ve ahlak yapısına kadar müdahaleler var. Başka bir sebepte aile bağlarını koparıp kendi amaçları doğrultusunda adeta bir asker eğitir gibi istedikleri yerlere gönderebilecekleri, toplum kültüründen uzak, toplumu gözetken değil, devletin politikalarını gözetken kimseler yaratmayı amaçlamak. Özellikle YİBO kuruluş amaçlarını gösteren askeri nizam sistemi tek tipçiliği dayatıyor. Aynı tip mavi önlük beyaz yakalık, orta okulda ceket pantolon kıravat, tabi kız çocukları için aynı şey geçerli değil idi. Her ne kadar günümüzde kıyafet serbestliği olsa da o dönemde kız çocukları etek giymek zorunda idi ve mutlaka diz altında olması gerekirdi. Saçlar her zaman toplu ya da örülenmiş, renkli toka takılmaz. Erkek çocuklar ise genç erişkin ise traşlı küçük ise her zaman saçlar kesikti. Bazen neden kürt kadınlarının uzun saç sevdiğine anlam veremezdim şimdi çok daha iyi anlıyorum. Birinci sınıf anılarım gözümün önüne geliyor. Sapsarı uzun saçlarla gitmiştim. Sonra bitlenme korkusundan bütün herkesin saçlarını kazıtmışlardı...Sanırım günümüzde en çok canımızı acıtan şey bu olurdu. Toplumun deneme tahtası YİBO'lardaki çocuklar olurdu. Sağlık sektöründe yeni bir çalışma mı olurdu ilk onlara giderlerdi, halk eğitim merkezlerinde kurslar mı açılırdı ilk denemeler o çocuklar üzerinde olurdu. Amatör kuaförler gelirdi, herkesin beş dakikada saçlarını keserdi ve sıradaki derdi. Bunun gibi birçok örnek vardır. Fakat şu an ki boşlukların ve öz güvensizliğin temelini bu anılar besliyor. Aslında anı demek değil de travma demek çok daha doğru bir tanımlama olacaktır. Devletin kendi için yetiştirdiği küçük askerler ve yöneticiler diyebiliriz.

Kimisi hakim kimisi savcı kimisi kaymakam hayali ile okula gelir, sonu ya polislik ya gardiyanlık ile sonuçlanırdı. Burada hakimlik savcılık mertebeleri çok iyi olduğundan değil yapılan güzelleme o mesleklerdi. Aklımdan hiç çıkmaz hep bizlere siz geleceğin savcılarını hakimleri öğretmenleri polisleriniz, erkek ya da kadın fark etmez siz geleceğin askerlerisiniz. "ASKER" sanırım bütün dünyada aynı anlama sahip: devleti koruyan kimseler topluluğu.

Özellikle milli güvenlik derslerine getirilen komutanlar süper model gibi olan askerler, bunlar genç ya da çocuk kız veya erkek fark etmeksizin herkesin hayran kalması için getirilirdi. Daha sonra o motivasyonla hayatlarına yön verirdi. Bende o çocuklardan biriydim. Kendimi hep şanslı gördüm. Polis hakim, savcı, kaymakam çıkmadım diye. Fakat o güçlü asimilasyon politikaları karşısında kendi kimliğini dilini korumak çok zor. Çocuk olarak çok daha zor siyah beyaz dünyada renkli bir balonun içinde hayat yaşıyorlar fakat balonun içindeki gazdan bir haberler. Kız çocuklarının hayatı çok daha zor. Bir kere cinsiyet ayrımcılığını okula gittiğin anda yaşamaya başlıyor. Yukarıda belirttiğim gibi, saçlardan tutun kılık kıyafet, konuşma, gezme, uyuma saatleri bile onların isteği dışında oluyordu. Saat 08:30'da kızlar yatakhaneye gönderilirdi, erkekler ise daha sonra. Başka bir konu ise kız çocukların okulun sınırlarında gezememesiydi, sözde "tenha" yerlere gidemezdi mutlaka bir ahlaksızlık olurdu onlara göre. Spor salonunda başlarında biri olmadan duramazlar. Samimi olmak yasak aile bireyi bile olsa bu değişmezdi. Kendi başımdan geçen ufak bir olayı anlatmak isterim. Bence özgüvensiz

olmamızdaki bütün sebepler gerçekten yaşanmışlıklardan geliyor. Hatırlayınca o anki kalp kırıklığımı çok daha güçlü hissettim. Fakat bu benim sisteme olan tavrımı, gücümü zayıflatmıyor. Bugün bu yazıyı yazmam var olan büyüyen, gelişen güçlü kadın karakterine sahip olmamdan geliyor. Yatılı okullarda herkes bilir ki spor aktiviteleri çok gelişmiştir, her ders bitiminde yemek saatinden önce büyük sınıf öğrenciler voleybol oynarlardı. Hava güzel bizde arkadaşlarımızla üstümüzü değiştirip okulun bahçesine çıktık. Bu arada bahsettiğim dönem, 6. sınıf yani 12 yaşındayım. Bugün 12 yaşında bi kıza baktığımızda içimiz titrer kıyamayız. Buradaki çocukların yaşı pek önemli değildi herhalde. Bende üstüme çiçekli bir elbise giydim. Alt rengi siyah, üstünde pembe küçük çiçekler vardı, kolları uzun boyu da ayak dirseğinin biraz üstündeydi. Şu an da gözümde canlandı. Yüzümde ufak bir tebessüm...

Daha sonra oradaki oyunu izlerken okulun müdürünün beni çağırdığını duydum. Bana kim olduğumu kimin kızı olduğumu sordu. Bende öğrenci olduğumu belirttim. Çok yüksek bir ses tonuyla; çabuk git bu elbiseyi çıkar, terbiyesiz, hiç utanmıyor diye çıkıştı. Hiç aklıma gelmezdi bir çiçekli elbisenin bu kadar sorun yaratacağını. Başkasının kızı olma ihtimalimin olup kayırlmak istememe mi şaşırayım, yoksa bir kız olarak çiçekli elbisemin beni terbiyesiz yapmasına mı şaşırayım. Çiçekli elbise toplumun erkek yaklaşımını, karakterini nasıl ortaya çıkarıyor bunu tecrübe ederek görüyoruz. Ve hala 12 yaşındayım. Erk zihniyetin içime işlenmesi sebebi ile çok itaatkar bir tavırla üzerimi değiştirdim Fark ettim ki o günden beridir hala çiçekli elbise giyemiyorum. Herkesin hayatta karanlık, yükseklik, uzaklık gibi fobileri olurdu benim trajik bir çiçekli elbise fobim vardı. Burada benim kırılmalar bu hayatta insan karakterine yaşam biçimine yön verebiliyor, burada YİBO'lar kız çocukları üzerindeki baskılarına değinmek istiyorum. Toplumda ne kadar itaatkar ne kadar zayıflık varsa hepsini kız çocuklarına aktardılar. Çünkü onlar bu iktidar zihniyetine köle yetiştiriyorlardı. Tıpkı okul kitaplarımızdaki aile tanımlaması gibi. Anne evde bulaşık yıkar temizlik yapar, yemek yapar. Baba ailenin reisidir. İşe gider para kazanır, eve bakar. Kulağa ne kadar da ideal geliyor değil mi? Fakat bizim ideal dediğimiz toplumda YİBO'lar, devlet, ordu sistemi gibi mekanizmalara gerek yok. Daha yukarıya baktım daha uzağa... benim için ideal olan kadını toplumu yaratana kadar durmadım. Bugün ki yaşamım yeterli olmasa da bu yolda devam ediyor. Bende bir YİBO mağduru olarak; bu kadar hayal kırıklığının üstüne giderek var olan ben'i, kadını oluşturdum. Bugün yarattığım sanatçı kimliğimle çok daha güçlü ve başı dik işler yaptım. O zamandan beri giyemediğim bütün çiçekli elbiselerimi sahnede giydim kadın direnişlerinde haykırdım. Ve o zamanlarda her zaman üstümde çiçekli elbiselerim vardı. Bana kim olduğumu öğreten aslında bu direnişti. YİBO'dan çıktığım andan bu zamana kadar kendimi yaratmayı başarabildim. Tabi eskisi gibi YİBO'lar günümüzde belki çok daha mühim bir haldedir. Özentilik toplumun hasta olmasına sebep olan fenomen davranışlardır. Bu davranışlar maalesef sosyal medyanın etkisiyle günümüzde çok daha fazla yayıldı. Özellikle gençler, çocuklar artık çok daha kolay bu sisteme dahil oluyorlar. Topluma baktığımızda 12 yaşında küçük kızlar evlendiriliyor, öldürülüyor, istismara uğruyor. Çocuklar insanlık tarihi boyunca bu tür caniliklerle yüz yüze kalıyor. Eğitim öğretim hakkından mahrum kalan çocuklar var. Bazı aileler yatılı bölge okullarının çocukları için en iyi eğitim sistemi olduğuna inanıyor. Alternatif eğitim sistemlerini araştırıp daha fazla bu alanlara yatırım yapmak önemli. Bugün bir yetişkin olarak çocuklarımızın korunup topluma kazandırılması gerektiğini düşünüyorum. Çocuklar bir devletin değil yaşamın geleceği olmalı. Elbette zor gibi görünebilir, ama her zaman bir arınma mümkün. Bunun için ailelerin YİBO

sistemlerini iyi okuyup ona göre karar vermeleri gerekiyor. Çünkü bugün her çocuk benim kadar doğru zeminlere denk gelemeyebiliyor.

Olduğum yerden, dahil olduğum, yürüdüğüm fikirsel yolculuğum henüz bitmedi. Çiçekli elbise giyen birçok kız çocuğu var. Her travmayı değiştirip dönüştürmek bizim ve o çocukların öz gücü olmalı. Bağlı olduğum paradigma, fikir ve düşünce insanı bir meta değil doğanın parçası olarak görüyor. Bununla beraber çocukların her zaman doğayla iç içe, özgürlükçü ve diline kültürüne bağlı olmasını savunuyor. Çocukların bazı sapkın çıkarlar için şekil alıp büyümesi ise geleceğin toplumunu da hem dolaylı hem de direkt olarak etkiliyor.